

Grzeszczuk, Waldemar

"Charakterystyka elementów struktury osobowości będących przedmiotem badań. Metody badań elementów struktury osobowości młodzieży poddawanej oddziaływaniu katolickiej formacji religijnej", Jan Bielecki, Władysław Nowicki, [w:] "Studia z psychologii", t. 3, Warszawa 1991 : (...)

Studia Teologiczne 10, 292-293

1992

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Jan Bielecki, ks. Władysław Nowicki, *Charakterystyka elementów struktury osobowości będących przedmiotem badań. Metody badań elementów struktury osobowości młodzieży poddawanej oddziaływaniu katolickiej formacji religijnej*, w: *Studia z psychologii*, ATK, t. 3, Warszawa 1991, ss. 1-121

Studium ks. Jana Bieleckiego i ks. Władysława Nowickiego, zawarte w 3 tomie serii pod tytułem: *Studia z psychologii*, wydanej przez ATK, przybliży czytelnikowi pojęcie potrzeb psychicznych i pope, które nadają naszemu zachowaniu energię i kierunek. Potrzeby wywierają znaczący wpływ na zachowanie człowieka. W wielu teoriach i klasyfikacjach pewne potrzeby zwykle się powtarzają. Możemy wyróżnić: potrzebę stowarzyszenia, potrzebę dominowania, potrzebę prestiżu i uznania, potrzebę seksualną, potrzebę agresywności, potrzebę poznawczą, potrzeby organiczne, potrzebę bezpieczeństwa, potrzebę żywienia i opiekowania się kimś. Autorzy przedstawiają dwie koncepcje potrzeb psychicznych, które reprezentują różne orientacje: potrzeby psychiczne w ujęciu Abrahama A. Maslowa i H. Murraya. Bardziej wszechstronną koncepcją potrzeb jest wg. autorów koncepcja H. Murraya. Daje ona najobszerniejszą z dotychczas znanych list samodzielnych potrzeb psychicznych. W kolejnym etapie studium badaniu podlega reakcja zwana lękiem. Większość autorów zajmujących się tym tematem jest zgodna co do tego, że lęk jest grupą reakcji emocjonalnych; bodźce działające częściowo z zewnątrz, a głównie z wewnątrz organizmu. Autorzy opisują za A. Catterlem, jakie są symptomy czystego lęku i jakie występują odmiany reakcji lękowych. Za bardzo ważne dla człowieka uważają mechanizmy obronne, które działają w sposób nieświadomy. Poddawanie się działaniu mechanizmów obronnych przez dłuższy czas prowadzi do niekorzystnych zmian własnej osobowości, do przyjęcia obronnego, mało twórczego stylu życia i do zachowań przesadnie sztywnych a niekiedy kompulsywnych. Bardzo interesująca jest charakterystyka ważniejszych mechanizmów obronnych. Można przeprowadzić badanie własnej osobowości i wyjaśnić sobie pewne reakcje, dojdąc do źródła ich powstawania. Otrzymuje się zaskakujące następstwa własnej reakcji na pewne bodźce. Autorem klasyfikacji pierwotnych mechanizmów obronnych jest H. Laughlin, który każdy z nich opisuje i opatruje przykładem z życia codziennego, przez co łatwiej dociera do świadomości czytelnika i pozwala dostrzec przyczyny powstania takiego zjawiska. Przykładem mechanizmów obronnych są reakcje upozorowane, są to mechanizmy psychiczne, w których człowiek, nie zdając sobie z tego sprawy, zachowuje się na zewnątrz w sposób odwrotny od tego, do jakiego zmuszają go nie aprobowane przez niego uczucia, popędy i postawy. Laughlin podaje przykłady racjonalizacji różnych uczuć i popędów. Pewien 31-letni pacjent, dobrze sytuowany, znany był z tego, że ostro i gwałtownie występował przeciw wszelkim przejawom seksualizmu w sztuce, teatrze, kinie, TV, w pismach i magazynach, Ciągłe narzekał na upadek moralności i potępiał ludzi za ich rozwiązłość. Był specjalnie wyczulony na sprawy seksu i płci. Okazało się, że człowiek ten miał silny popęd seksualny, ale pragnienia te zostały na skutek surowego wychowania typu wiktoriańskiego wyparte. Reakcja upozorowana działa często łącznie z mechanizmem obronnym kompensacji.

Przedmiotem analizy następnego podrozdziału jest pojęcie, struktura i podział inteligencji. Inteligencja jest przedstawiona jako zmienna osobowość w badaniach zamieszczonych w niniejszym tomie, dlatego też problematyka została zabrana z prac poszczególnych autorów teje publikacji pod jednym tytułem i omówiona. Analiza poszczególnych zagadnień poparta jest bogatym materiałem biograficznym. Z rozważań nad problemem inteligencji i zdolności ogólnych widać wyraźnie, że wielka jest różnorodność teorii i koncepcji, także problem ten jest nadal otwarty. Współcześni wyznawcy koncepcji dziedziczności twierdzą, że poziom intelektualny danej osoby determinowany jest przez indywidualną strukturę i skład chemiczny mózgu, te z kolei zależne są od czynników genetycznych. Teoria ta nie posiada jednak w tej pracy głębszego omówienia, a szkoda, bo wydaje się bardzo inetresująca. Pomimo to, praca posiada wiele zalet, najważniejsza jest chyba syntetyczność ujęcia problemów oraz bogaty materiał bibliograficzny, w którym autorzy poruszają się ze swobodą, ale i wycuciem złożoności problemów.

Druga integralna z pierwszą część studium to konkretne metody badań elementów struktury osobowości młodzieży poddawanej oddziaływaniu katolickiej formacji religijnej. Bradzo interesującym wydaje się test przymiotników H.G. Gougha jako metoda badania obrazu siebie. Przetłumaczony on został na język polski na seminarium doktorskim przy Katedrze Psychologii KUL. Test składa się z 300 przymiotników używanych potocznie do opisu osoby ludzkiej. Te 300 przymiotników ujęto w 24 skale. Skalę pierwszą i skale od 3-8 opracował H. Gough. W takiej formie test był stosowany w latach 1952-1958. Pozostałe 17 skal opracował A. Heilbrun w oparciu o koncepcje struktury potrzeb psychicznych H. Murraya. Rzetelność polskiej wersji Testu Przymiotników H. Gougha została sprawdzona

metodą powtórnego badania przez J. Nowaka. Otrzymane w dwukrotnym badaniu 60-osobowej grupy studentów w odstępie dwóch tygodni współczynniki stałości odpowiadały danym z wersji oryginalnej. W dalszym ciągu pracy przedstawione są metody badań elementów struktury osobowości omówione w pierwszej części pracy. Praca ks. Jana Bieleckiego i ks. Władysława Nowickiego nie wyczerpuje poruszonych zagadnień, ale stanowi dobry materiał do zainteresowania się nimi i poznania głębszego takich pojęć, a zarazem zagadnień jak: temperament, potrzeby psychiczne, lęk, mechanizmy obronne, obraz siebie i inteligencja.

Waldemar Grzeszczuk

Ks. T. Nowak, *Zmiany niektórych cech osobowości alumnów w czasie pierwszych lat formacji seminaryjnej*, w: *Studia Psychologiczne*, ATK, t. 3, Warszawa 1991, 137-175.

Praca ks. Tadeusza Nowaka składa się z wprowadzenia, trzech rozdziałów i wniosków końcowych. We wprowadzeniu autor wymienia wielu psychologów i ludzi, związanych z tą dziedziną wiedzy, by ukazać, że problem, którym się zajmuje, był już opracowywany w wielu krajach.

W Polsce problem psychologicznych zachowań w środowiskach seminaryjnych jest jedną z pierwszych prac. Przed T. Nowakiem zagadnienie osobowości wśród ludzi, powołanych do życia habitualnego, było podejmowane przez H. Maronę, ale w środowisku nowicjuszek. T. Nowak dokonuje swego rodzaju komparatystyki wyników pracy, otrzymanych przez niego samego i przez H. Maronę. Są one w niektórych miejscach względem siebie przeciwne wręcz biegunowo. Problem podjęty przez ks. T. Nowaka dotyczy stanów lękowych, mechanizmów obronnych a także zmian obrazu samego siebie w zachowaniach alumnów w trakcie dwóch lat pobytu w seminarium.

W pierwszym rozdziale pt.: „Ocena zmian potrzeb psychicznych alumnów” (142-147) autor przedstawia dane statystyczne i dokonuje psychologicznej analizy otrzymanych wyników. Rozdział drugi pt.: „Ocena zmian nasilenia lęku i działania mechanizmów obronnych u alumnów w okresie pierwszych lat formacji seminaryjnej” zawiera dwa podrozdziały: pierwszy dotyczy zmiany nasilenia lęku oraz dane statystyczne i psychologiczną analizę otrzymanych wyników, drugi podaje: zmiany natężenia działania mechanizmów obronnych oraz dane statystyczne i psychologiczną analizę otrzymanych wyników.

Tytuł trzeciego rozdziału brzmi: „Ocena zmian struktury obrazu siebie i postaw wartościujących u alumnów podczas pierwszych lat formacji seminaryjnej”. Składa się on z dwóch części. Pierwsza zawiera ocenę zmian obrazu siebie oraz dane statystyczne i psychologiczną analizę otrzymanych wyników. Druga prezentuje ocenę zmian postaw wartościujących oraz dane statystyczne i psychologiczną analizę otrzymanych wyników.

W trzeciej części autor szkicuje metanoję, która zachodzi w trakcie dwóch lat. Z młodego idealisty, po dwóch latach formacji seminaryjnej, zaczyna rysować się obraz człowieka patrzącego realnie na świat, doceniającego (czasami przeceniającego) dobra materialne. Autor zwraca tu uwagę na zmianę najmniej istotną, gdyż — wydaje mi się — każdy dorosły człowiek zna wartość posiadanych dóbr. Autor nie daje obrazu potrzeb i rozwoju poczucia wyższych wartości takich jak: wolność, miłość itp.

Autor w swej pracy używa języka zrozumiałego i praca byłaby dostępna szerszej rzeszy odbiorców, gdyby nie nagromadzenie wielkiej ilości testów (nazewnictwo tych testów), z których autor korzysta, a które są zrozumiałe dla ludzi mających do czynienia z tymi problemami, czyli z psychologami. Autor ułatwia sobie pracę, stosując język metapsychologii. Jeżeli Jego zamysłem było skierowanie wyników swej pracy do grona psychologów, specjalistów w tej dziedzinie, wtedy język ten jest dostosowany do odbiorców.

Ks. T. Nowak — jak wyżej wspomniałem — korzysta do otrzymania wyników swej pracy z testów ułożonych przez innych psychologów, stosuje porównania z wynikami pracy H. Marony. Praca jest jednak sumą wysiłków, jakie autor włożył w przeprowadzone w grupie 200 alumnów w trakcie dwóch lat formacji seminaryjnej. Praca ta, traktująca o zmianach proporcji lękowych, systemów obronnych i niektórych cech osobowości — informuje tylko o tym fakcie. Autor nie podaje, co jest podłożem tych zjawisk, w jaki sposób można uniknąć zmian negatywnych. We wnioskach końcowych ks. Nowak sugeruje, by rozpoczęta przez jego pracę prowadzić dalej, rozszerzając badanie alumnów o ich otoczenie seminaryjne, władze seminaryjne — całej atmosfery panującej w jednym z seminarium.

Myślę, że w tej końcowej sugestii zawiera się chęć rozwiązania negatywnych zmian, które muszą wynikać z wpływu środowiska i warunków panujących w seminarium diecezjalnych. A badania